

ΠΕΡΙ
ΤΟΥ ΠΡΟΟΡΙΣΜΟΥ

ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΚΑΙ ΤΗΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

(Ἐκ τοῦ Spectateur de l'Orient, φυλλαδίου τῆς 10/22 Φεβρουαρίου 1855.)

. Ἄν συμφέροι νὰ γίνη κοινὴ ἡ πεποίθησις ὅτι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ὠφελήσωμεν τὴν Εὐρώπην, ὅτι θὰ γίνωμεν νέα τις ἐγγύησις τῆς εὐρωπαϊκῆς ἰσορροπίας, συμφέροι ἔτι πλειότερον νὰ πεισθῇ ὁ κόσμος ὅτι δὲν θὰ γίνωμεν νεκρόν τι ἐκμαγεῖον τῆς δυτικῆς Εὐρώπης, ὅτι θὰ αὐξήσωμεν προσέτι τὸν ἠθικὸν αὐτῆς πλοῦτον, ἐκτείνοντες τὴν περιφέρειαν τοῦ ὀρίζοντος, καὶ εἰσάγοντες νέα στοιχεῖα εἰς τὴν ποικιλίαν τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῆς. Τὸ πρωτότυπον τοῦ χαρακτῆρος εἶναι διὰ τοὺς λαοὺς σημεῖον ἀλάνθαστον μεγάλης ἀποστολῆς. Τὸ δὲ πρωτότυπον ἡμῶν εἶναι ὁ ἐλληνισμός.

Ἄνῃρ τις τῆς ἀρχαιότητος ἐπανερχόμενος κατὰ θεῖαν παραχώρησιν εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐπισκεπτόμενος τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο ἅπαντα τὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης, δὲν ἤθελεν ἐννοήσει πολλὰ ἐκ τῶν νεωτέρων αὐτῶν διαλέκτων. Ἄμα πατή-

σας ὅμως τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος, ἤθελεν ἀκούσει λαλιὰν οἰκείαν εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ καὶ ἤθελε ταχέως ἀναγνωρίσει ἐν αὐτῇ λείψανα ὅλων τῶν διαλέκτων τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς φωνῆς.

Εἶναι ἀλήθεια παρ' ὅλων τῶν σοφῶν παραδεδεγμένη ὅτι ἡ καθομιλουμένη γλῶσσα τῶν νῦν Ἑλλήνων δὲν εἶναι τέκνον τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς καθ' ὃν τρόπον αἱ γλῶσσαι τῆς δυτικῆς Εὐρώπης εἶναι θυγατέρες τῆς λατινικῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ὁμοιάζουσαι τῆς μητρὸς, ἀλλ' ὅτι εἶναι αὐτόχρημα ἡ αὐτὴ γλῶσσα ὑπὸ νέαν μορφήν.

Τίς δὲ ὁ λόγος τούτου; Διατί κατὰ τὴν γλῶσσαν εἴμεθα τῶν ἀρχαίων πλησιέστεροι ἢ ἅπαντες οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς γῆς;

Τὸ ἀναμφισβήτητον τοῦτο τεκμήριον ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ ὑπέστη ὀλιγωτέρας μεταμορφώσεις, διέμεινε καθαρότερα ἐκ ξένης μίξεως ἢ αἱ λοιπαὶ δυτικαὶ φυλαί, διετήρησε πλειότερον ἢ αἱ ἄλλαι τὴν κοινωνικὴν κατάστασιν ἣτις ὑπῆρχε πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν βαρβάρων.

Ἄν δὲ ἀποκρουσθῇ τὸ τεκμήριον τοῦτο τῆς γλῶσσης, πρόχειρον ἔχομεν τὸ τῆς θρησκείας.

Ἄν ἁγίος τις πατὴρ ἐκ τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων, ἂν ὁ Χρυσόστομος ἢ ὁ Βασίλειος ἐπέστρεφον εἰς τὸν γῆϊνον τοῦτον βίον, ποῦ ἄλλοῦ τῆς οἰκουμένης ἢ παρ' ἡμῖν ἤθελον οὗτοι ἀναγνωρίσει τὴν ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτῶν χριστιανικὴν ἐκκλησίαν; Εἰς τὴν θεῖαν μυσταγωγίαν, εἰς τὰς τελετὰς τοῦ βαπτίσματος, εἰς τὰς τῶν γάμων κτλ. παριστάμενοι, ἤθελον εὐθὺς ὁμολογήσει ὅτι οὐδὲ κεραία μετεβλήθη, ὅτι τὰ πάντα ἔμειναν ἀναλλοίωτα, αὐταὶ αἱ ἱερατικαὶ στολαὶ, αὐτὴ ἡ ἱερὰ ψαλμωδία, ὥσανεὶ δεκαπέντε ἑκατονταετηρίδες δὲν εἶχον ἕκτοτε παρέλθει.

Ἰδοὺ τίς εἶναι καθ' ἡμᾶς ὁ ἐξέχων χαρακτὴρ τοῦ ἐλλη-

νικοῦ πολιτισμοῦ, ὁ διακρίνων αὐτὸν ἀπὸ τὸν πολιτισμὸν τῆς Δύσεως.

Ἐν ταῖς κατὰ τὴν Δύσιν χώραις ἡ τῶν βαρβάρων εἰσβολὴ ἐγένετο πρὸ 1200 ἐτῶν· παρ' ἡμῖν δὲ ἀριθμεῖ μόλις τετρακόσια ἔτη. Ἐν ἔτει 1453, ὅτε ἡ Εὐρώπη ἐξήρχετο ἀναγεννωμένη καὶ ἀναμορφωμένη ἐκ τοῦ χωνευτηρίου τοῦ μέσου αἰῶνος, ἡ ἐλληνικὴ φυλὴ, τὸ τελευταῖον λείψανον τῆς ἀρχαίας κοινωνίας, ὅπως εἶχε διατηρηθῇ ὑπὸ τὸ γραικορωμαϊκὸν κράτος, κατεποντίζετο ἀπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κατάκτησιν. Τὸ γεγονὸς ὅπερ εἰς τὴν Δύσιν κατέστη ἤδη ἀρχαιότης, εἶναι δι' ἡμᾶς χθесινόν.

Ἡ τῶν βαρβάρων κατάκτησις τὰ πάντα μετέβαλεν εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς Δύσεως, τὴν γλῶσσαν, τοὺς νόμους, τὰ ἥθη, τὸ αἶμα, τὸν ὀργανισμὸν αὐτὸν τῆς ἐκκλησίας. Ἡ παπικὴ ἐκκλησία τοῦ μέσου αἰῶνος δὲν εἶναι ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Ἀμβροσίου καὶ τοῦ Ἀγίου Αὐγουστίνου. Παρ' ἡμῖν δὲ ἡ βαρβαρικὴ κατάκτησις ὡς ὁ πυρφόρος ποταμὸς τοῦ Οὐεσουίου ἐν Πομπηΐᾳ, τὰ πάντα ἐσκέπασεν, ἀλλ' οὐδὲν κατέστρεψε. Ἐν πρώτοις, δὲν εἶχε πρὸς τοῦτο καιρόν· πρὸς δὲ ἡ θρησκεία ἀνήγειρεν ἀδιάβατον φράγμα μεταξὺ κατακτητῶν καὶ κατακτημένων. Ὑπὸ τὴν στέγην αὐτῆς, οἱ Ἕλληνες καίτοι ῥαϊάδες γενόμενοι, ἐφύλαξαν τὴν γλῶσσαν, τὸν δημοτικὸν ὀργανισμὸν, τὰς φιλολογικὰς καὶ κοινωνικὰς παραδόσεις. Ἡ δὲ δυτικὴ κοινωνία τὸν μέσον αἰῶνα διαβαίνουσα, ὑπέστη ὀλοσχερῇ ἀναμόρφωσιν, καὶ ἐπλούτησε μὲν ἐκ νέων στοιχείων, ἐξέπεσεν ὅμως ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῆς ὁ μίτος πολλῶν πραγμάτων ὃν ἐπὶ αἰῶνας προσπαθεῖ νὰ ἀνεύρῃ καὶ νὰ συνάψῃ.

Ἡ τοῦ Πάπα ἐξουσία καὶ ὁ τιμαριωτισμός· ἰδοὺ τὰ δύο μεγάλα τῆς βαρβαρικοῦ κατακτήσεως ἀποτελέσματα, ἅπερ ἡ δυτικὴ κοινωνία ἀπὸ τοῦ 15' αἰῶνος ἀγωνίζεται νὰ ἀναμορ-

φώση, ἀνατρέχουσα εἰς τὰς παραδόσεις τὰς προγενεστέρας τῆς πτώσεως τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους.

... Ἡ πολιτικὴ μεταρρύθμισις, ἡ διαδεχθεῖσα τὴν θρησκευτικὴν, ὑπῆρξεν ἑτέρα ἀπόπειρα ἀντιδράσεως κατὰ τοῦ μέσου αἰῶνος, ἑτέρα ἐπανάστασις κατὰ τοῦ τιμαριωτικοῦ συστήματος ὅπερ ἡ βάρβαρος κατάκτησις ἔπλασε κατὰ τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην. Ἀνεζήτησεν ἡ κοινωνία τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἐνώπιον τοῦ νόμου ἰσότητα, τὴν ἀδελφότητα, βασιλείαν ἰσχυράν, ἐκπροσωποῦσαν καὶ ἐκτελοῦσαν τὴν θέλησιν τῆς ἐθνικῆς κυριαρχίας, σὺν δὲ τούτοις τὴν ῥωμαϊκὴν διοίκησιν. Πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν εὐχῶν τούτων, πρὸς ἐκρίζωσιν τῶν εἰς τὰς ἀρχὰς ταύτας ἐναντίων ἔξεων, ἐγένοντο πολλαὶ ἐπαναστάσεις, ἐχύθησαν ποταμοὶ αἱμάτων· καὶ ὅμως δὲν κατωρθώθη ἀκόμη νὰ ἐξαλειφθῶσιν ἐντελῶς ὅλα τὰ ἔχνη, ὅλαι αἱ ἔξεις τοῦ τιμαριωτισμοῦ, νὰ ἐκριζωθῶσιν ἐκ τῶν διαφόρων μερίδων τῆς κοινωνίας αἱ κατ' ἀλλήλων προλήψεις, νὰ συγχωνευθῶσιν οἱ εὐπατρίδαι, ἡ μεσαία τάξις, οἱ χειρώνακτες, νὰ ἰδρυθῇ ἡ ἰσότης ἐκείνη καὶ ἡ ἀδελφότης ἥτις πρὸ αἰώνων ἐπικρατεῖ ἐν τῇ ἐλληνικῇ κοινωνίᾳ.

Ὁ κοινωνισμὸς ἴσταται πάντοτε πρὸ τῶν πυλῶν, ἀπειλῶν ἀδιακόπως καὶ ἀποδεικνύων διὰ τῆς μεταξὺ τῶν τάξεων πάλης ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦ μέσου αἰῶνος, καὶ αἱ ἔξεις τῆς βαρβάρου κατακτήσεως εἰσέτι ἐντελῶς δὲν κατεδαμμάσθησαν.

Ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς μεταρρύθμισεως μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν τῶν γραμμάτων. Καὶ ἐνταῦθα ἐνόησεν ἡ Δύσις, ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς ἀναγεννήσεώς της, ὅτι ἡ τῆς πτώσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους προγενέστερα κοινωνία δὲν ἦν μόνον τοῦ θείου καὶ τοῦ νομίμου, ἀλλὰ καὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς ἡ πηγή· ὅτι ἵνα ποτίζωνται αἱ γενεαὶ τὰ νάματα ταῦτα, ἀναγκαῖα εἶναι ἡ κατανόησις τῆς ἀρχαιότητος· καὶ ὅτι ματαία ἀπέβαινεν ἡ τούτου ἀπόπειρα

άνευ τῆς βοηθείας τοῦ μόνου λαοῦ ὅστις διεφύλαξέ τι τῆς γλώσσης καὶ τῆς παραδόσεως τῆς ἐλληνικῆς. Οἱ Ἕλληνες σοφοί, οἱ ὑπὸ τῆς Ὀθωμανικῆς κατακτήσεως διασκορπισθέντες κατὰ τὴν Δύσιν, ὑπῆρξαν πραγματικῶς μυσταγωγοὶ καὶ ἐκίνησαν ἀληθῆ ἐπανάστασιν κατὰ τὸν ιε' αἰῶνα. Εὐθὺς δ' ὥς ἀνῆψαν οὗτοι ἐν Εὐρώπῃ τὴν δᾶδα τοῦ ἐλληνισμοῦ, παραχρῆμα τὸ οἰκοδόμημα τοῦ μέσου αἰῶνος ἐφάνη εἰς τὰ ὅμματα πάντων ἄσχημον καὶ ἄκομψον· ἡ Εὐρώπη δὲν ἐδίστασε μόνον περὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ τῶν πολιτικῶν θεσμῶν, ἐδίστασε καὶ περὶ τῆς φιλοκαλίας αὐτῆς.

Εἰς τὴν ζωογόνον ταύτην αὐγὴν, οἱ νεώτεροι ἐδημιούργησαν ἔργα ἅτινα πρὸς τὴν τοῦ μέσου αἰῶνος ἐποχὴν συγκρινόμενα εἰσὶν ἀριστουργήματα, πρὸς τὰ ἀληθῆ ὅμως τῆς ἐλληνικῆς διανοίας ἀριστουργήματα παραβαλλόμενα φαίνονται ἀπλῶς δοκιμαί. Ὅπως καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ, οὕτω καὶ ἡ τῶν γραμμάτων μεταρρύθμισις, δὲν ἔτυχεν ἀκόμῃ τοῦ σκοποῦ· ἡ δὲ Δύσις περιπλανᾶται εἰσέτι ζητοῦσα τὸ ἰδανικόν της. Ἡμεῖς δὲν ἔχομεν τὴν μωρίαν νὰ φρονῶμεν ὅτι κατέχομεν τὸ ἰδανικὸν τοῦτο ὅπερ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης δὲν ἠδυνήθη ἡ Δύσις νὰ συλλάβῃ εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς· σεμνυνόμεθα ὅμως πιστεύοντες ὅτι δυνάμεθα νὰ συνδράμωμεν μεγάλως αὐτὴν κατὰ τὴν ἔρευναν ταύτην. Ἡ εὐγενὴς δὲ αὕτη φιλοτιμία στηρίζεται εἰς τοῦτο· ὅτι δι' ἡμᾶς ὀλιγώτερα ἢ δι' αὐτὴν ὑπάρχουσιν ἐμπόδια καὶ φράγματα ὅπως ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν ἐλληνοχριστιανικὴν ἀρχαιότητα καὶ ἀναπνεύσωμεν τὴν σωτήριοι καὶ ζωογόνον αὐτῆς αὔραν· ὅτι εἴμεθα πλησιέστεροι τῆς ἀρχαιότητος ταύτης διὰ τῆς γλώσσης, διὰ τῆς ἐκκλησίας, διὰ τῆς ἱστορίας, διὰ τῶν παραδόσεών μας τῶν κοινωνικῶν καὶ τῶν γραμματικῶν. Ἄν εὐάριθμοι ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφοὶ κατευεργέτησαν κατὰ τὴν ιε' ἑκατονταετηρίδα τὴν Εὐρώπην καὶ

μετέβαλον τὴν ὄψιν τοῦ κόσμου, δὲν ἐνισχύεται τις ἄρα γε, χωρὶς νὰ κατηγορηθῇ ἐπὶ ὑπερβαλλούσῃ φιλοδοξίᾳ, νὰ ἐλπίσῃ μέγα τι διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀνθρωπότητος, ὅταν ὁλόκληρος ὁ ἐλληνικὸς λαὸς, μὴ φέρων πλέον εἰς τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας τὰ στίγματα τῶν ἀλύσεων τῆς δουλείας, ἥτις καθ' Ὅμηρον ἥμισυ ἀρετῆς ἀποαίνυται, θέλει εἰσαχθῇ εἰς τὴν οἰκογένειαν τῶν πολιτισμένων ἐθνῶν;

Καὶ πῶς νὰ μὴ πιστεύῃ τις εἰς τὸν μέγαν προορισμὸν τοῦ λαοῦ τούτου, σκεπτόμενος ὅτι αὐτὸς ὁ ἀρτίως ἀφίχθεις, ὁ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ἐλέους ἐνδεδυμένος ἐπαίτης, ὁ χθесινὸς ἀπελεύθερος, θέλει ἐκφράζει τοὺς πρώτους αὐτοῦ στοχασμοὺς, τὰ πρῶτα αὐτοῦ αἰσθήματα εὐδαιμονίας καὶ εὐγνωμοσύνης, εἰς γλῶσσαν καταληπτὴν ἀπὸ τῆς μιᾶς εἰς τὴν ἄλλην ἄκραν τῆς οἰκουμένης;

Ἡ γαλλικὴ γλῶσσα εἶναι, λέγουσὶ τινες, ἡ μᾶλλον δια-
δεδομένη καθ' ὅλην τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς. Ἡ ἐλληνικὴ ὅμως εἶναι ἔτι κοινοτέρα διότι εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ κόσμου ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων μανθάνεται. Εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ἅμα περατώσει τις τὰς σπουδὰς του σπεύδει νὰ τὴν λησμονήσῃ, ὅταν δὲν ἐπιδίδεται ἰδίως εἰς τὴν μελέτην τῆς ἀρχαιότητος· ὅταν ὅμως γίνῃ γνωστὸν ὅτι δὲν εἶναι πλέον νεκρῶν γλῶσσα, ὅτι ἡ φιλολογία αὐτῆς δὲν ἐπεραιώθη ἀκόμη, ὅτι ἐξακολουθεῖ οὖσα τὸ ὄργανον τῆς Ἑλληνικῆς διανοίας, ὅταν γίνῃ γνωστὸν ὅτι πᾶς ὁ ἐπιθυμῶν νὰ μυηθῇ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἐκείνην, ὅπου ὡς εἰς κέντρον συμπίπτουσι σήμερον αἱ ἀκτῖνες τῶν ἰδεῶν, τῶν συμφερόντων, τῶν ὀρέξεων τοῦ κόσμου ὁλοκλήρου, πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ διέλθῃ διὰ τοῦ ἐλληνικοῦ προ-
δόμου, τότε ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα θέλει μελετᾶσθαι διὰ πλειοτέρας ἐπιμελείας καὶ δὲν θέλει πλέον ἐκπίπτει τῆς μνήμης.

ΡΕΝΙΕΡΗΣ.